

Ronald J. Grele

Što je „dobar“ intervju?

S engleskog jezika prevela: **Tina Miholjančan**, prof.

S obzirom na kompleksnost intervjuja u okviru usmene povijesti i raznolikost ciljeva intervjuiranja u usmenoj povijesti, vjerojatno ne postoji najsigurniji način koji će jamčiti dobar intervju, čak i kada bi postojao opći konsenzus oko toga što bi dobar intervju trebao biti. Budući da toliko toga ovisi o zamršenosti odnosa između onoga tko vodi intervju i onoga koga se intervjuira, kao i o mnoštvu ambijentalnih, tehničkih i društvenih čimbenika, nikakva kritika ne može pripremiti početnika u intervjuiranju na ono što se zapravo događa u intervjuu u okviru usmene povijesti. Postoji, međutim, niz koraka koje netko može poduzeti kako bi se osigurala produktivnost intervjuja, kao i smjernice koje mogu pomoći u posredovanju odnosa u intervjuu tako da obje strane budu zadovoljne ishodom.

Za početak, kao što je svaki komentator u bilo kojoj disciplini intervjuiranja primijetio, morate znati nešto o onome što će biti predmetom intervjuja. Morate znati o čemu ćete razgovarati. To znači da morate provesti istraživanje o tome kako ne biste razumjeli samo one činjenice oko kojih su se svi složili – opće prihvatljivo znanje o onome što se dogodilo i kada – već i vladati podacima kako su ti događaji bili izabrani za komentar i kako su ih sudionici pa onda i znanstvenici i komentatori interpretirali od vremena kada je rečeno da su se dogodili pa sve do danas. Kako biste razumjeli, morate što je više moguće ne samo poslužiti se dokumentima koji postoje iz tog vremena, već i sekundarnom literaturom. Time stječete svijest o kontekstu događaja i iskustava koja se istražuju – njihovu javnu dimenziju, spoj procesa promjena i statičnosti - i pripremate se da s osobom koju intervjuirate istražite interpretaciju, kontekst kojeg ta osoba izgovara.

Zbog svega navedenoga, naravno, nije potrebno izreći ovo, ali ja ću to svejedno izreći: morate duboko razumjeti kulturu ljudi s kojima razgovarate; njihov jezik, religiju, strukturu obitelji i rodstva, vrijednosti, umjetničke vizije, itd. – sve ono što antropolog

ili humanist podrazumijeva pod pojmom kultura. Kontekst koji je spomenut ranije mora biti vrlo širok.

U ovom trenutku bilo bi korisno imati na umu razliku između slijeda i pripovijedanja. U prošlosti se intervju u okviru usmene povijesti smatrao potragom u svrhu prikupljanja sjećanja na ono što se dogodilo. Na ljude koje se intervjuiralo gledalo se kao na riznicu činjenica koje bi mogle poslužiti kao temelj za tumačenje povjesničara/osobe koja intervjuira. Istraživač se zanimao za dokumentiranje slijeda događaja – da sazna što će se sljedeće dogoditi. Bilo koji komentar o tom slijedu smatrao se monopolom voditelja intervjua. Takvo stajalište više ne vrijedi. Budući da se sada jednako bavimo time kako su strukturirane povijesne pripovijesti, bavimo se i time kako ljudi koje intervjuiramo stvaraju svoje priče. Usmena povijest ne samo da želi činjenice, ona je i proces poticanja pamćenja, jezika i ideologije, što je više moguće, kako bi se istaknulo stajalište osobe koju se intervjuira i razumjelo kako se te činjenice shvaćaju. Priprema prije intervjua (i za vrijeme intervjua ako se snima u više od jedne sesije) je najbolji način za planiranje načina na koji će iskaz povezati prošlost i sadašnjost.

Preliminarno prikupljanje podataka i informacija je, međutim, samo pola truda koje se ulaže u istraživanje. Prije intervjua nužno je organizirati rezultate istraživanja u nekom više ili manje savladivom formatu kako bi se ti podaci mogli kontrolirati. Najlakši način za to je pripremiti kratak pregled tema koji je u stvari program prema kojem vodite intervju. Ponekad se još naziva i projekt istraživanja, a taj pregled bi trebao prikazivati temeljna pitanja koja će se istražiti u intervjuu, komponente tih pitanja koja su rezultat korištenja postojeće literature, te moguće načine na koje se te komponente i njihove podkategorije mogu promatrati. Jedan parcijalni primjer bio bi pregled tema koji se koristi u predloženim intervjuima s nedavnim migrantima u SAD.

Očito je da je jedna od komponenata tog pregleda tema i skupina pitanja koja se tiču prirode zajednice odakle osoba dolazi. Dodatne kategorije bile bi niz čimbenika koji su doveli do migracije. Svaka od njih će naizmjenice generirati jedan broj drugih podkategorija kao što su u prvom redu: obitelj, religija, politika, rad, okolina, itd. Svaka podkategorija će naizmjenice nuditi raznolikost mogućih načina tumačenja (primjerice, pozitivni i negativni čimbenici proširene obitelji unutar lokalne ekologije) koji će zahtijevati vaše razumijevanje sekundarne literature koju ste koristili, kao i vaše vlastite interpretacijske vještine. Prikaz svake kategorije i podkategorije te mogući načini rasprave o njima u nekom obliku koji je razumljiv vama i osobi s kojom razgovarate, dopušta vam da organizirate vaše istraživanje i osigurava logiku za intervju. Međutim, to je vaša logika. Ona prozlaži iz vašeg razumijevanja problematike intervjua i vaše pripreme za istraživanje. To nije logika osobe koju se intervjuira. To je put prema raspravi o pitanju, a ne predložak za raspravu.

Dobar intervju je vješto posredovanje između logike povjesničara/onoga tko intervjuira i logike pripovjedača čija logika ne proizlazi iz proučavanja već iz toga što je proživio i doživio događaje koji se istražuju i, nadajmo se, razmišljao o njima pa makar i djelomice. Kako ćemo vidjeti kasnije, način na koji se posreduje ova tenzija, oblikuje strukturu intervjua. Za sada je, međutim, potrebno reći da prikaz tema koje su proizašle iz nečijeg istraživanja može lako postati temelj za pitanja proizašla iz stvarnog terenskog rada koje netko koristi u intervjuu jer se svaka kategorija i subkategorija pretvara iz pozitivne izjave u pitanje. Kako ću i istaknuti kasnije, bolje je ući u intervju

bez formalnog upitnika, oslanjajući se samo na pregled tema, ali korisno je dobiti niz pitanja i vježbati ih prije intervjua, čak i ako se odustalo od samog upitnika.

Ono što još morate razmotriti prije intervjua jest ono što je presudno za korisnost intervjua, a to je oprema za snimanje. Potrebno je uložiti vrijeme i energiju kako bismo se pažljivo odnosili prema procesu snimanja. Mnogi intervjui bili su uništeni zbog nedostataka povezanih s tehnikama snimanja. Ako se uzme u obzir spektar upotrebe intervjua i dostupne opreme, ne postoji razlog zašto ne bi bilo moguće postići visok standard snimanja. Postoji također i nekoliko prvorazrednih priručnika koji su dostupni bez obzira kakav format koristite: kasete, mini diskove, digitalne audio kasete ili direktno snimate na hard disk. Nažalost, većina priručnika koje su osigurali sami proizvođači opreme nisu tako korisni. Većina ih pretpostavlja da puno bolje razumijete funkcije uređaja nego što je to uobičajeno. Stoga ne objašnjavaju sve funkcije koju su vam dostupne na nekom od jezika koje razumijete. Ako postoji odjel audio-vizualne opreme ili kakav ured, to je logično mjesto gdje ćete potražiti pomoć. Ako to ne postoji, onda je dobro pronaći nekoga tko je upućen u korištenje snimača kojeg imate ili možete potražiti pomoć na bezbroj web stranica koje su vrlo korisne. Način na koji možete locirati takvu osobu ili web stranicu jest pomoću internetskih foruma usmene povijesti.

Evo nekoliko općih pravila.

Trebate poznavati opremu i znati kako je koristiti. Proučite priručnik. Upoznajte se sa svim njezinim obilježjima. Upotrebljavajte samo kvalitetnu opremu za snimanje. Čuvajte se jeftine opreme. Dobar mikrofonski je pravi ključ kvalitetnog snimanja. Konzultirajte se s nekim tko je upoznat s različitim vrstama mikrofona i njihovim prednostima i nedostacima kako biste utvrdili koji model najviše odgovara vašim potrebama i razini kompetencije. Posebice obratite pažnju na to gdje ćete ga položiti i na način na koji određeni uređaj za snimanje radi kako biste odredili i ograničili razinu snimanja. Prije nego što počnete snimati, provjerite opremu. Nemojte da vam bude neugodno potrošiti nekoliko trenutaka na to da namjestite sve postavke za kvalitetno snimanje. Zapravo, vjerojatno ćete morati zamoliti osobu koju intervjuirate da vam pomogne tako da govori dok vi ne podesite odgovarajuće postavke za snimanje njezinog glasa. Pokušajte kontrolirati okolinu u kojoj snimate tako što ćete onemogućiti prekomjerne okolne zvukove.

Ono što morate učiniti posljednje prije intervjuiranja je vjerojatno, a zapravo i prvi korak – uspostavljanje kontakta. Kako biste postigli najbolje rezultate u stvarnom intervjuu najbolje je biti u potpunosti otvoren oko vašeg projekta i procesa samog intervjua. Transparentnost je ključ. Mislim da je najbolje sve poslati u pismenom obliku s inicijalnom pozivnicom. To uključuje koliko vremena želite, broj sesija koji ste planirali, način na koji želite da se osoba koju intervjuirate pripremi, konačna uporaba materijala, sva prava i odgovornosti za obje uključene strane i ono što mogu očekivati da će biti rezultat intervjua. I tu postoje brojni priručnici koji nude dobre savjete o svakom koraku ovog procesa.

Za vrijeme samog intervjua važno je uspostaviti ritam i stil vođenja intervjua u prvih nekoliko minuta. To će za osobu koju se intervjuira biti signal za ono što može očekivati. Ako počnete intervju s puno pitanja koje zahtijevaju kratke odgovore, to će

odrediti tijek intervjua i bit će vrlo teško izaći iz tog formata. Bolje je početi s općenitijim pitanjima koja zahtijevaju dulje odgovore, odgovore koji dopuštaju nešto širu raspravu. Mnogo puta će se dogoditi da vas osoba koju intervjuiate u prvim minutama intervjua pita je li to ono što želite kao odgovor. Zapamtite, želite što je više moguće poticati sjećanja, jezik i ideologiju. Kako biste to učinili, potrebno vam je što je više riječi moguće u odgovorima na vaša pitanja.

Važan aspekt ritma je čekanje na odgovor, a potom pažljivo slušanje kako biste znali kada je osoba koju intervjuiate završila s odgovaranjem. Ne žurite. Imate obilje vremena, a trošak kasete ili mini diska je minimalan. Ako mislite da nemate dovoljno vremena, onda ste ili pogrešno procijenili intervju ili ako ste nespremni za one informacije koje dobivate u intervjuu, onda je sasvim u redu ponovno zamoliti osobu da dođe na novu sesiju intervjua. Mnogo puta smo prirodno skloni složiti se s pričom. To se mora izbjegavati. Dopustite da osoba koju intervjuiate prekine tišinu. Kada ćete kasnije preslušavati intervju, shvatit ćete da tišina rijetko kada traje dulje od četiri sekunde. Priroda mrzi vakuum u konverzaciji. Dopustite da ga ispuni osoba koju intervjuiate. Opustite se.

Dobar intervju je većim dijelom nastavak. Nastavak se u intervjuu može pojaviti na nekoliko načina. Može se uočiti u vašim pitanjima dok detaljno proučavate razne podkategorije sa popisa tema. Također se može uočiti pažljivim slušanjem iskaza osobe koju se intervjuiira i tako što se uhvatite za ono što se govori. U mnogim slučajevima primijetit ćete da su u iskazu uvedene teme koje nisu u vašem popisu. Morat ćete brzo donijeti odluku o tome želite li ili ne slijediti novu putanju misli ili se vratiti na svoj popis. To je jedan od razloga zbog čega mnogi povjesničari usmene povijesti pokušavaju organizirati nekoliko sesija tako da imaju vremena proučiti određenu sesiju kako bi se mogla donijeti promišljenija odluka. Opće načelo je, a u svjetlu prethodnog odlomka o opuštanju, da je mudrije slijediti ono što je rečeno prije nego što krenete na sljedeće pitanje.

Ta tenzija između poriva da sastavite intervju koji će pružiti analizu koju želite razviti te poriva osobe koju intervjuiate, a koja želi konstruirati pripovijedanje, je jedan od primjera posredovanja koji se mora odviti za vrijeme intervjua. S jedne strane morate paziti da ne odbacite ono što je rečeno te da ne skrenete s teme, a s druge morate nekako ponuditi vaše misli da ih pripovjedač razmotri.

Dobar intervju je nadalje kombinacija anegdote i interpretacije. Jedan način prikupljanja anegdota jest pitati: „Možete li navesti primjer?“. Ako smatrate da je iskaz preopćenit, pitajte za neki poseban događaj ili iskustvo: „Je li to bilo tipično za mlade Italoamerikanke u vašem susjedstvu?“ To će osobi koju se intervjuiira omogućiti da ponudi svoju interpretaciju kroz više generalizirano stajalište. To je ujedno i način na koji se može skrenuti s privatnog na javno i obratno.

Jedan od najneobičnijih posredovanja u intervjuu je molba da se komentiraju neugodni ili uznemirujući događaji, oni o kojima je teško raspravljati. Opći savjet je da se takva pitanja uklope unutar niza više ili manje ugodnih ili lakih pitanja, ali nužno je upozoriti osobu koju intervjuiate da ćete postavljati takva pitanja. Možete osobi koju ćete intervjuiirati reći da mislite da je nužno zabilježiti njihovu priču ili da je jako važno ne dopustiti da takva pitanja prođu bez komentara. U mnogim slučajevima je priča koju želite dokumentirati ionako naširoko poznata i korisno je kao uvod u pitanje

navesti navod, primjerice „U članku u *Harper's*-u iz 1968. stoji da Vi...“, ili navesti nešto što vam je netko drugi već rekao. Ako odabere posljednju taktiku, onda budite spremni na pitanje „Tko?“. Savršeno legitiman odgovor je reći da, kao što nikada ne biste otkrili što vam je osoba s kojom razgovarate rekla prije nego što počne intervju, tako ne biste otkrili niti tko vam je ispričao taj određeni događaj. No, u ekstremnom slučaju morate biti spremni da jednostavno odbijete ili se složite da neka pitanja ostanu neiskorištena.

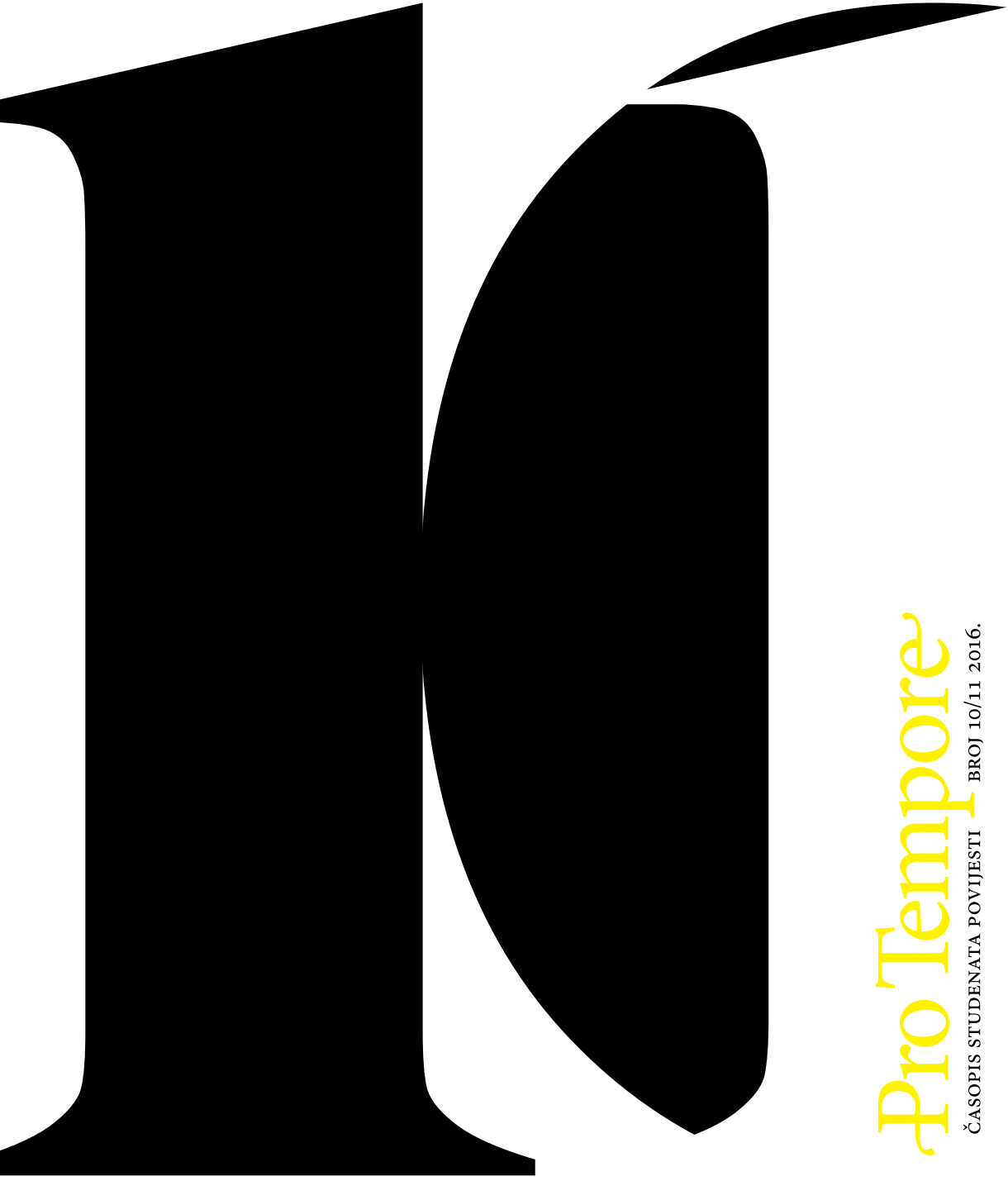
Morate biti spremni na emocionalne odgovore koji, u nekim slučajevima, mogu biti prouzrokovani vašim pitanjima, te na prepričavanje priče. To posebice vrijedi za traumatična sjećanja. Ono najbolje što povjesničar može učiniti, osim što će ponuditi razumijevanje, jest uputiti osobu koja se intervjuira na agenciju ili na nekoga tko je kompetentan da joj pomogne. Ako planirate voditi intervju koji je jako stresan, mudro je prije intervjuja prikupiti nazive i adrese agencija koje pružaju usluge poput centara za žene, usluge savjetovanja i sl.. Ponekad, međutim, sve to je potrebno kako biste slušali sa suosjećanjem. U takvim slučajevima važno je biti svjestan posebnog odnosa u koji ste ušli i da svakako iskažete poštovanje prema toj posebnosti. Postoji dosta literature o takvom intervjuiranju, a ona bi se trebala uzeti u obzir ako će vaš određeni projekt uključivati takvu situaciju.

Charles Morrissey je dao zanimljiv savjet s terena kojeg on naziva „format od dvije rečenice.“ Naglašavajući važnost da pitanje bude kratko, on ukazuje na korisnost pitanja od dvije rečenice. Prva rečenica je iznošenje činjenice ili uvod, a druga rečenica je pravo pitanje. Primjerice: „Predsjednik Kirk je 30. svibnja rekao da se treba izgraditi dvorana. Je li to bila reakcija izvršnog vijeća SDS-a?“, ili: „Maločas ste rekli da je osoblje bilo aktivno. Možete li navesti primjer?“ Budući da postoji puno primjera u kojima je pitanje ili komentar sastavljen od jedne ili dvije riječi („Tko još?“) te drugi primjeri u kojima su potrebne dulje izjave, korisno je za početak upotrijebiti format od dva pitanja. To je vrlo korisno za početnike koji su skloni tome da nervozno postavljaju previše pitanja unutar jednog pitanja. Korisno pravilo je, ako se intervju radi na televiziji ili radiju, da se to ne radi. Nimate publiku koju trebate informirati.

Transkript dobrog intervjuja pokazat će obrazac koji započinje ljubaznim, konkretnim pitanjem, slijedi desetak stranica odgovora, a zatim još jedno kratko pitanje u vezi s određenim aspektom onoga što je rečeno i još desetak stranica iskaza. Poanta je biti kratak i dopustiti osobi koju intervjuirate da govori. Nemojte prekidati. Ako imate pitanje o onome o čemu se govori, zapišite tu bilješku, a kada dođe do prirodne pauze, postavite pitanje. Naravno, ako vas osoba s kojom razgovarate zamoli da komentirate ili da intervenirate na neki način, onda to trebate i učiniti.

U svim slučajevima ljubaznost bi trebala prevladati. Zapamtite da vam osoba koju intervjuirate iskazuje veliku uljudnost te da vam ustupa svoje vrijeme i misli. Važno je da uzvratite u skladu s tim. Moguće je prikupiti iskaz o vrlo osjetljivim temama ako se pitanja postavljaju s poštovanjem. Zapravo, potrebno je naglasiti da najveće poštovanje koje možete iskazati nekome koga intervjuirate je da iskazu te osobe pristupate s ozbiljnošću koju zaslužuje.

Još jedanput, nema garancije da će bilo koja kritika rezultirati intervjuom koji će zadovoljiti vas i osobu koju intervjuirate. Međutim, šanse za to su itekako uvećane ako primijenite nekoliko jednostavnih pravila angažmana. Sretno!

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI - BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrastić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu

Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com